

„Vidím na zemi město jakési, na pohledění pěkné a stkvělé a široké velice“

Město jako místo pro život

V letošním ročníku oblíbené celostátní soutěže *Komenský a my* jsme vybrali téma, které sice už v minulých ročnících soutěže navrženo bylo (2003, 2015), ale které je natolik vstřícné dětskému vnímání a vyvolává tolik empatie a nápadů, že jsme neváhali otevřít jej znovu: město. Téma bylo letos cíleně vybráno i z dalšího důvodu: je to tento rok právě 400 let od doby, kdy 13. prosince 1623 dokončil v některém z domů v Brandýse nad Orlicí Jan Amos Komenský rukopis *Labyrintu světa a Lusthauzu srdce*, v němž vytvořil jeden z nejslavnějších obrazů města v literatuře. Potěšila nás schopnost dětí uchopit navržené téma a nalézat ve městě detaily, které svědčí o pozornosti a nápaditosti. V řadě obrázků bylo město zpracováno jako místo kulturní harmonie, synesteticky působící na všechny smysly svými tóny, naopak v jiných se objevilo disharmonické město, kde se nutně střetává v jistém druhu ambivalentního boje příroda a industriální prostředí moderních staveb: například srnec před benzinovou stanicí poukazuje na bizarní situaci, kdy stárnoucí oprýskaná benzinka (alespoň tak kresba působí) působí stejně osaměle jako samo zvíře, nikam nepatřící, ztracené. Výtvarná porota ocenila nejen děti za jejich dílka, ale i pedagogy, kteří je k dokončení práce dovedli: mnohdy je to právě pedagog, kdo na podobě oceněné práce nese velký díl zásluh; nikoliv tak, že by do nich zasahoval, ale tím, že dětem ukáže možnosti, jež vybraná technika v souladu s požadovaným výsledkem umožňuje. Celkem dorazilo 177 prací (což je počet srovnatelný s minulými roky); z toho 78 prací náleželo do kategorie A1 (děti odpovídající věkem 1.–3. třídě) a 80 prací do kategorie A2 (děti ze 4. až 5. třídy).

V letošním ročníku oblíbené celostátní soutěže *Komenský a my* jsme vybrali téma, které sice už v minulých ročnících soutěže navrženo bylo (2003, 2015), ale které je natolik vstřícné dětskému vnímání a vyvolává tolik empatie a nápadů, že jsme neváhali otevřít jej znovu: město. Nezopakovali jsme ale témata minulá, v zadání jsme nasvětili jiné úhly pohledu. Zatímco v roce 2003 byl položen důraz na podobu ideálního města, kde by děti chtěly bydlet, a v roce 2015 jsme zvýraznili zákoutí a skrytá místa, letos jsme dali důraz na město jako místo pro život.

Téma město bylo letos cíleně vybráno ale i z dalšího důvodu: je to tento rok právě 400 let od doby, kdy 13. prosince 1623 dokončil Jan Amos Komenský svůj rukopis *Labyrintu světa a Lusthauzu srdce* v některém z domů právě v Brandýse nad Orlicí, kde má soutěž své tradiční místo. Město, ve kterém Poutník hledá ideální život, a nenachází, je tak námětem, který propojuje rok 1623 s rokem 2023 a letošní ročník soutěže *Komenský a my* považují i díky zvolenému tématu za jednu z významných akcí, které výročí připomínají.

Naše zadání nebývá směřováno jen k dětem, ale využívá možnosti oslovit je jako součást kolektivu, do kterého ovšem nepatří jen ony, ale i jejich pedagogové. To se projevuje cíleným adresováním námětů právě učitelům a opakující se výzvou, ať s dětmi o tématu mluví, ať se zamyslí nad možnostmi pracovat s tématem s pomocí literatury, výtvarnými díly, v delší – ať se jim z tématu stane projekt na delší dobu, promyšlený a propracovaný, který přinese radost nejen divákům (a porotě), ale hlavně jim samým. Takto vypadalo 10 letos navržených okruhů:

1. Jak vypadá město, ve kterém bych chtěl/a bydlet? Anebo naopak, jak vypadá město, kde nechci žít?
2. Jaké je město, ve kterém bydlím? Proč ho mám rád, co se mi na něm líbí?
3. Jak by vypadalo město, které bych navrhoval/a (vcít' se do role urbanisty a architekta). Je hezčí město navržené jedním člověkem, nebo takové, které se po staletí vyvíjí a stojí tak vedle sebe stavby

různého stáří?

4. Jak vypadá město z pohádek? Nejslavnější město s krásným palácem, hradem, kostely, univerzitou, známé po celém světě. Hradby takového slavného a nikdy nedobytného města.

5. Příběh slavného města, které změnilo tok dějin, buď hrdinskostí svých obyvatel, anebo svým pádem: Jeruzalém, Jericho, ale i Londýn, Paříž, Volgograd (Stalingrad) i Kyjev aj.

6. Příroda ve městě: nejen parky, voda, řeka protékající městem, ale i nová zvířata: sojky, straky, lišky, plši aj. Zvířata ve starých městech: prasata a slepice, potulní psi.

7. Pohlcená příroda: jak město zabírá prostor, původně přírodní nebo zemědělský.

8. Město minulosti: pokuste se vystihnout podobu a zvláštnosti města ve středověku nebo v době Komenského. Najděte vyobrazení a objevte dobové zvláštnosti: kam vypouštěli odpadky, jak se přepravovali, kde nakupovali?

9. Zapomenutá industriální zákoutí měst: krása ohrad, periferii, kolejí, starých drážních budov, komínů, starých továren, tramvajových konečných.

10. Plán města: jak vypadá město z výšky, jaký tvar má staré centrum a jaký tvar má město mimo původní hradby, jak se město prolíná s okolní přírodou, kudy vedou silnice, kudy městem protéká řeka či potok?

Je potěšující, že každý rok opakovaně vidíme, že náš záměr byl pochopen, nejen reakcí na navržené okruhy, ale i zpracováním výsledných prací, a že vznikají také kvalitní kolektivní práce, které by bez systematické delší činnosti s námětem nemohly vzniknout. S tím ale souvisí i další kontext: takovou systematickou práci se daří realizovat v první řadě na uměleckých školách, kde děti po několik týdnů mohou skicovat, vytvářet varianty, hledat nejlepší možné řešení a vracet se k rozpracované práci; mnohem hůře je to realizovatelné na základních školách, kde velké množství dětí a krátká doba věnovaná výtvarné výchově znemožňuje velkorysejší pojetí a většinou, zdá se, musí být dílko hotové během jedné či dvou vyučovacích hodin – tím spíše je ale třeba ocenit fakt, že každoročně se mezi oceněné práce dostanou i dílka ze základních škol: tak tomu bylo i letos. My pak, tedy výtvarná porota, oceňujeme nejen děti za jejich dílka, ale i pedagoga, který je k dokončení práce dovedl: mnohdy je to právě pedagog, kdo na podobě oceněné práce nese velký díl zásluh; nikoliv tak, že by do nich zasahoval, ale tím, že dětem ukáže možnosti, jež vybraná technika v souladu s požadovaným výsledkem umožňuje. Dovoľte tedy, abych zmínil na prvním místě právě oceněného pedagoga: letos to byla paní učitelka Jana Anděličová (ZUŠ Marie Podvalové, Praha 9 – Čakovice), pravidelná účastnice soutěže, která letos připravila s dětmi pozoruhodné monochromaticky řešené obrazy industriálního města, do nichž nechala děti aplikovat monotypy – celek 5 poslaných prací nás potěšil svou koncepčností i objektivitou. Ale také její děti jsme museli jako kolektivní dílo ocenit cenou poroty: je to tedy příklad spolupráce, kdy na stejném místě figuruje jak kreativní pedagog, tak i děti, které jeho nápad pochopí a dokážou zrealizovat.

Není cílem tohoto textu vypisovat všechna jednotlivá ocenění: ta nalezne zájemce na stránkách soutěže, respektive v seznamu vítězných prací; já si dovoluji jen zvýraznit některá letošní specifika. Chci předně podotknout, že rozhodování nebylo snadné, protože kvalitních prací přišlo mnoho, v řadě případů v podobě sérií, které překvapily svou koncepčností, ale vlastně tak ztížily možnost výběru jednotlivých děl (i proto jsme rádi, že můžeme i tyto sériové a kolektivní práce ocenit cenou poroty). Potěšila nás schopnost dětí nalézat ve městě detaily, které svědčí o pozornosti a nápaditosti: například pohled na turistu s fotoaparátlem jako vlastně na ikonu doby ukazuje město, které se stává nejen místem, kde se žije, ale kam se také jezdí jako do galerie pod otevřeným nebem (Kateřina Šimonová, *Turista ve městě*). Barevný linoryt se saxofonistou zase evokuje město jako místo kultury, synesteticky působící na všechny smysly svými harmonickými tóny (Viktorie Valíčková, *Kultura ve městě*). Podobně působí pohled na Prahu nebo Plzeň s využitím různých technik (zvláště jemná čárová kresba prací ze ZUŠ E. Marhuly v Ostravě překvapily barevností tónu monochromatických černobílých obrázků). Naopak na disharmonii města, kde se nutně střetává v jistém druhu ambivalentního boje příroda a industriální prostředí moderních staveb ukázaly práce, které se zaměřily na koexistenci těchto dvou zdánlivě se vylučujících prostředí (a přitom tak běžných):

například srnec před benzinovou stanicí poukazuje na bizarní situaci, kdy stárnoucí oprýskaná benzinka (alespoň tak kresba působí) působí stejně osaměle jako samo zvíře, nikam nepatřící, ztracené ve městě.

Jednou větou: práce přišly velmi hodnotné a lze znovu potvrdit, že kvalita soutěže se udržela na tradiční vysoké úrovni. Celkem dorazilo 177 prací (což je počet srovnatelný s minulými roky); z toho 78 prací náleželo do kategorie A1 (děti odpovídající věkem 1.–3. třídě) a 80 prací do kategorie A2 (děti ze 4. až 5. třídy), 19 prací přišlo z Domova Petra, Mačkov a byly vytvořeny dětmi se sníženými schopnostmi (ocenili jsme je zvláštním čestným uznáním). Jako jiné roky, výrazně se prosadily základní umělecké školy (z oceněných prací jen jedna náleží zástupci ZŠ (ZŠ a MŠ Chrášťany), ostatní náleží ZUŠ (ZUŠ E. Marhuly, Ostrava; ZUŠ T. Brzkové 33, Plzeň; ZUŠ Marie Podvalové, Praha – Satalice a ZUŠ Strakonice, Zámek 1). Kvalitu letošního ročníku lze demonstrovat i počtem čestných uznání, kterých jsme rozdali celkem 5 v kategorii A1 a 6 v kategorii A2; chci podotknout, že naše čestná uznání skutečně odrážejí ocenění mimořádných kvalit prací a jsou udělovány s lítostí, že nemůže být více cen.

A konečně bych rád i jako v předchozích letech chtěl poděkovat všem zaměstnancům ZŠ a MŠ J. A. Komenského za pečlivou a dokonalou přípravu podkladů k činnosti poroty, jmenovitě pak panu řediteli Miloslavu Duškovi za organizaci celé soutěže i za starost, kterou věnuje členům výtvarné komise. A těm chci poděkovat vzápětí: paním Janě Skarlantové a Martě Hoškové za profesionální přístup k hodnocení děl i za pomoc s evidencí oceněných prací. A v neposlední řadě chci poděkovat všem dětem, které vytvořily podstatu výtvarné soutěže svými díly (ať už byla nebo nebyla oceněna), a všem pedagogům za jejich práci, invenci, trpělivost i entuziasmus. Těším se na další ročník!

Za porotu její předseda

Tomáš Havelka